

16. Koalition führt Fußfessel für Sexverbrecher ein // Режим доступу: <http://www.stern.de/politik/deutschland/reform-der-sicherungsverwahrung-koalition-fuehrt-fussfessel-fuer-sexverbrecher-ein-1597313.html>
17. Polenz P. Deutsche Satzsemantik. – 2., durchges. Aufl. – Berlin-New York: Walter de Gruyter, 1988. – 389 S.
18. Polizei sucht vorübergehend auch in Magglingen // Режим доступу: http://www.nzz.ch/nachrichten/panorama/biel_rentner_polizei_suche_schuesse_magglingen_1.7518137.html
19. Schäuble verzichtet auf Fiskusprivileg // Режим доступу: <http://www.spiegel.de/wirtschaft/soziales/0,1518,713336,00.html>
20. Schweizer Fichen könnten bald die Richter in Strassburg beschäftigen // Режим доступу: <http://www.bernerzeitung.ch/schweiz/standard/Schweizer-Fichen-koennten-bald-die-Richter-in-Strassburg-beschaeftigen/story/24927716>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Віктор Дребет – кандидат філологічних наук, доцент, докторант кафедри германського, загального та порівняльного мовознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Наукові інтереси: лексична семантика, міжрівневі відношення у мові.

СИНТАКСИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ РЕЧЕНЬ З ПРОНОМІНАТИВНО-ІНФІНІТИВНИМ КОМПЛЕКСОМ

Наталія КОБЧЕНКО (Москва, Росія)

У статті розглянуто структуру речень з прономінативно-інфінітивним комплексом на семантико-синтаксичному й формально-граматичному рівнях.

Ключові слова: двоскладне/односкладне речення, прономінатив, інфінітив, структура речення, предикат, суб'єктна/об'єктна/адвербіальна синтаксема, головні/другорядні члени речення.

The paper deals with the semantic-syntactical and formal-grammatical organization of the sentences with pronominal-infinitive complex.

Keywords: two-member/ mononuclear sentence, pronominal, infinitive, structure of sentence, predicate, subjective/ objective/ adverbial syntaxeme, principal/ subordinate parts of sentence.

У сучасному синтаксисі усталився розгляд речення на різних рівнях – власне-семантичному, семантико-синтаксичному, формально-граматичному та комунікативному. Основними з-поміж інших виявляються формально-граматичний та семантико-синтаксичний аспекти як найбільш спрямовані у сферу мови. Але зважаючи на те, що в системі мови переважає тенденція до симетрії між формально-синтаксичною та семантико-синтаксичною структурами речення, актуальним постає комплексне застосування цих двох аспектів при дослідженні структурної організації синтаксичних одиниць.

Саме цей принцип і зумовив напрямок аналізу в пропонованій розвідці, метою якої є визначити синтаксичні ролі компонентів речень з прономінативно-інфінітивним комплексом на семантико-синтаксичному та формально-граматичному рівнях.

Конструкції з прономінативно-інфінітивним комплексом, на зразок *Кімната поступово наповнилась, швидко не було вже де сісти* (В. Домонтович); *І такій солідній компанії тут просто нічого робити* (Ю. Винничук), доволі поширені в українській мові, проте, не набули однозначного й задовільного обґрунтування. Відсутність комплексного опису таких побудов пояснюється як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. Об'єктивні чинники полягають у нетиповій синтаксичній структурі цих речень та особливій граматичній природі її елементів. З-поміж суб'єктивних, насамперед, слід відзначити неповноту фактичного матеріалу, адже до сьогодні в поле зору мовознавців потрапляли лише односкладні утворення аналізованого зразка, набувши декількох інтерпретацій: у науковій літературі їх кваліфіковано як безособові [6: 74; 7: 150-151; 14: 363-364; 17: 254], інфінітивні [1; 9: 164; 13: 48; 16: 227-231], безособово-інфінітивні [2: 301-306; 8: 223; 10: 39; 19], двоскладні, де підметом виступає інфінітив, а присудком – прономінативом з наголошеним *ні-* [12: 169; 18: 291], або навіть синтаксичні фразеологізми [3: 182; 11]. Проте мовна практика показує, що в українській мові побудови з прономінативно-інфінітивним комплексом можуть не тільки належати до різних типів односкладних речень, а містити у своїй структурі підмет-номінатив. Аналіз паремійного фонду, художніх та публіцистичних текстів дає змогу виокремити такі різновиди конструкцій з прономінативно-інфінітивним комплексом: 1) **двоскладні речення**, напр.: *Пішов дід на жєбри, та не мав у що хліба класти* (Нар. тв.); *Як і належить людині, що поклала бути вчителем, він не мав кого навчати. В нього не було учнів* (В. Домонтович); *Цілком імовірно, що скоро наш Федорович уже не матиме де похвалитись своїм красномовством – за кордон його, сердешого, скоро можуть і не*

пустити (Post Поступ, 2011 – №7); 2) **односкладні речення – безособові**, напр.: *Як і свого соромитися, то ніколи й скоромитися* (Нар. тв.); *Та нема кому спалить його вогнем розваги, Чи хоч забрати в стайню на підстил* (Д. Павличко); *А коли людині нема чим дихати, вона раптом згадує, що повітря – це коштовність* (Країна, 2011 – №37); **означено-особові**, напр.: *Впрочім, живеться мені смутно і сіро, читаю з великою охотою Tain'a «Die Philosophie der Kunst» і навіть не маю з ким своїми думками поділитися* (О. Кобилянська); *Узагалі маємо що розвивати* (Львівська газета, 16.10.10.); **узагальнено-особові**, напр.: *Тому поки не отримав своє життя у руки, не знаєш, хто ти, не маєш на чому рости* (Країна, 2011 – №31); **інфінітивні**, напр.: *...і хлопці висадили в себе в кімнаті вікно, щоб мати чим дихати...* (О. Забужко); *Але для Табачника головне роздути український націоналізм до неймовірних величин, аби мати чим страшити електорат* (Post Поступ, 2010 – №8); 3) **дієприслівникові звороти**, напр.: *А на Дрогобиччині всю худобу по вивезених на Сибір, шість тисяч голів худоби, не мавши де держати, ані чим годувати [...], зігнали до райцентру й перебили...* (О. Забужко); *А молоді сім'ї, не маючи де жити, беруть у державі гроші за дитину і віддають її у державні сиротинці* (Укр. правда, 18.12.09).

Не знаходимо достатньо підстав витлумачувати такі конструкції як фразеологізовані речення, оскільки ціла низка фактів свідчить про їх вільний характер. По-перше, незважаючи на обов'язковість займенникового слова й інфінітива, вони складають цілий спектр структурних різновидів, перерахованих вище. По-друге, такі одиниці утворюють способові, часові та особові форми парадигми, напр.: *Отож усі «інородці» держави – у буквальному сенсі від молдованина до фіна – мали за що ненавидіти Століпін* (Укр. тиждень, 2011 – №37); *Якби не знахідка, не мала б за що купити ліки* (Країна, 2011 – №29); *Українське суспільство демонструє готовність до активних організованих дій, яким владі нічого протиставити, окрім міліцейських щитів* (Укр. тиждень, 2011 – №36); *Міцна оборона – основне. Без неї нам нічого буде протиставити найкращим збірним Європи – Іспанії, Німеччині, Нідерландам* (Країна, 2011 – №35); *А оскільки проігнорувати їх було важко, а відповісти було нічого, вони просто понижували голос...* (Дзеркало тижня, 28.11-4.12.09); *Днями я, як ніколи, гостро відчував, що не маю з ким поспілкуватися* (Л. Дереш); *Тобі добре говорити – завжди маєш куди повернутись. А нам що робити?* (С. Жадан); *Вона ще молода. Має коли жити не у кривці* (М. Матіос) тощо. По-третє, на відміну від фразеологізованих речень, характеризуються вільним порядком розташування компонентів, напр.: *Де подітися – нема, де податися – не знаю, і на п'яту навертаю, але п'ятої – чортма* (В. Стус); *Я махнув рукою, проте всі спали, тож і прощатись не було з ким* (С. Жадан); По-четверте, хоча загальне значення цих побудов й усталене (вираження відсутності певної умови для досягнення мети), все ж не ідіоматичне, бо позбавлене метафоричності, експресивно забарвлене лише в окремих випадках, а сама конструкція не характеризується смисловою нерозкладністю, адже за кожним компонентом закріплена своя семантична роль: прономінатив завжди вказує на вид умови, якої не вистачає для реалізації мети, а інфінітив виражає саму цю мету. І по-п'яте, аналізовані речення зберігають інформаційну функцію навіть у разі ізольованого вживання, тобто поза ширшим контекстом.

Між тим, не варто випускати з уваги й того, що такі утворення дійсно здатні до фразеологізації, однак це явище поширюється не на структурну схему загалом, а на її конкретні наповнення, про що свідчать спостереження науковців [1: 43] та дані лексикографічних праць. Так, у фразеологічних словниках (Фразеологічний словник української мови/ Уклад.: В.М. Білоноженко та ін. – 2-ге вид. – К.: Наук. думка, 1999. – Кн. 1-2. – 980 с.; Словник фразеологізмів української мови. – К.: Наук. думка, 2003. – 1097 с.) представлено 68 ідіом прономінативно-інфінітивного зразка (враховуючи власне-варіанти) які розпадаються на три семантичні групи: 1) зі значенням відсутності (у поодиноких випадках наявності) чогось, напр.: *нема чого в рот покласти; на зуб нічого покласти; нічим (нема й чим) ока запорошити; ніде розгорнутися*; 2) зі значенням ознаки, напр.: *курці ніде клюнути; голці ніде впасти; яблуку (яблукові) ніде впасти; і перепелиці нікуди пропхатися*; 3) з модальним значенням, напр.: *нічого гріха крити; ніде (нігде) правди дівати/ діти; нічого сказати; нічого (нема чого) бога гнівити*. Для всіх цих одиниць, окрім фразеологізмів з модальним значенням, характерна предикативна функція, тому у сфері речень з

прономінативно-інфінітивним комплексом необхідно розрізняти побудови вільної й зв'язаної структури, пор.: зв'язана структура: *Ото ж людей на улиці і коло хати – ніде й голки встромити* (М. Вовчок); *Бумблякевич відчув свою поразку і вирішив, що нема чого далі зволікати* (Ю. Винничук) – вільна структура: *Отут у столиці, приміром, будувати вже ніде* (Дзеркало тижня. – 2007. – №34); *Це звучить як відголосок нещодавно закінченої розмови, до якої вже нема чого додати...* (О. Забужко). До того ж, як видно з наведених прикладів, деякі ідіоми прономінативно-інфінітивного зразка мають омоніми з-поміж вільних утворень, що також треба враховувати у подальших студіях.

Другим суб'єктивним чинником, що стоїть на заваді оформленню викінченої теорії речень з прономінативно-інфінітивним комплексом, є віднесення їх до різних структурно-семантичних типів. Деякі лінгвісти конструкції формально-структурної моделі $\text{Pron}_{\text{neg}}+\text{Inf}$ розглядають у межах інфінітивних речень, а конструкції формально-структурної моделі $\text{немає}+\text{Pron}+\text{Inf}$ – зараховують до безособових [1: 48-49]. Інші вчені говорять про властивість займенникового слова з наголошеним *ні-* членуватися на заперечення й займенник [7: 151; 17: 254]. Ці лексеми дійсно мають гібридний характер, адже є результатом лексикалізації предикатива *немає* й прономінатива [2: 305; 3: 185-187; 14: 361], й, акумулюючи властивості двох класів слів, функціонують як контаміновані синтаксеми з предикативно-об'єктною семантикою. Останнім часом окреслилася тенденція поділяти односкладні заперечні речення такого зразка на два підтипи – синтетичний (з предикативним займенниковим словом) та аналітичний (з предикативним словом *немає* та прономінативом) [16: 230-231; 19]. Приймаючи таку позицію, вважаємо більш умотивованим оперувати дещо іншими номінаціями – побудови з лексикалізованим і нелексикалізованим предикатом, через те, що визначення «синтетичний предикат» втрачає сенс щодо утворень, які передають ситуацію в майбутньому або минулому, бо тут для маркування категорії часу з'являється допоміжне дієслово, відтак предикат набуває ознак аналітичності, напр.: *Через таку складну ситуацію в тепловій енергетиці може статися так, що в найближчі роки в Україні просто нікому буде виробляти електроенергію в достатніх обсягах* (Дзеркало тижня – 2009. – №32); *Собачку вночі вовк роздер, то ми тещу й забрали, бо далі вже ніяк було залишати її саму* (Л. Костенко). Окрім того, у це поняття не вкладаються навіть усі побудови в теперішньому часі, оскільки спосіб оформлення предикативного займенника у формі непрямого відмінка з прийменником не відповідає ознакам синтетичності, напр.: *Нащо було умиватись, коли ні з ким цілуватись* (Нар. тв.); *...усе було добровільно і полюбовно... нарікати ні на кого...* (М. Матіос).

Ще одним проблемним моментом є питання про стверджувальні речення з прономінативно-інфінітивним комплексом, які або зовсім випадають з уваги, або аналізуються окремо від заперечних. Так, у деяких працях заперечні конструкції витлумачено як безособові, а стверджувальні – як інфінітивні [17: 253-254], в інших – заперечні кваліфіковано як один з різновидів простих речень з «лексично обмеженими компонентами» [15: 346-348], а стверджувальні віднесено до речень фразеологізованої структури [15: 385]. Відмінність синтаксичної організації стверджувальних і заперечних одиниць, яка давала мовознавцям привід визнавати їх окремими різновидами, дійсно спостерігається. Це зумовлено семантико-синтаксичною валентністю предикатів *є* та *немає*, які відкривають позиції для актантів різних форм: предикат *є* вимагає суб'єкт наявності у формі номінатива, що на формально-граматичному рівні корелює з роллю підмета, тоді як для об'єкта відсутності при предикаті *немає* характерна форма генітива, що на формально-граматичному рівні є додатком головного члена односкладного речення, пор.: *Є настрій – Немає настрою; Є вода – Немає води*. Таким чином, маємо підстави стверджувальні конструкції з прономінативно-інфінітивним комплексом визнати корелятами безособових, пор.: *...ми – менеджери середньої ланки, нам завжди є про що поговорити після важкого робочого дня...* (С. Жадан) – *Якщо ж людина нецікава, нудна і з нею нема про що поговорити, то й не їй виконувати головну роль* (Дзеркало тижня, 31.10-6.11.09), адже, поділ речень на стверджувальні й заперечні ґрунтується не на формальних показниках, а, як резонно наголошує І.Р. Вихованець, «відбиває погляд мовця на зв'язки і відношення між предметами та їх ознаками в позамовній дійсності» [4: 118].

Розглядаючи синтаксичну організацію речень з прономінативно-інфінітивним комплексом, слід насамперед виходити з того, що вони неелементарні, бо є наслідком трансформації складнопідрядних з підрядною мети. У процесі таких дериваційних перетворень змінюється підрядна частина, предикат якої переміщується з центральної синтаксичної позиції в периферійну, також відбувається перерозподіл семантико-синтаксичних відношень та формально-граматичних зв'язків між компонентами, напр.: *Найбільшу ретельність проявляв Гуля. Я не мав про що турбуватись. Він дбав про все* (В. Домонтович) ← *Я не мав речей, щоб про них турбуватись*. Підрядна частина цільової семантики потенційно здатна трансформуватися в детермінант, виражений не лише в інфінітивом, а й прийменниково-відмінковою формою [5: 26]. Як слушно підкреслює К.Г. Городенська, особливістю детермінанта-інфінітива як деривата підрядної частини є те, що він репрезентує незначний ступінь її згортання, оскільки редукується лише сполучник, а предикат не зазнає змін, на відміну від детермінанта прийменниково-відмінкової форми, який віддзеркалює глибший ступінь згортання, бо заміна сполучника прийменником супроводжується трансформацією предиката [5: 29]. Специфіка дериваційних перетворень в аналізованих конструкціях полягає в тому, що предикат підрядної частини, переміщуюсь у детермінантну зону похідного речення, ще й перетягує за собою залежну синтаксему, а оскільки вона співвідноситься з тим самим денотатом, що й об'єктна синтаксема при предикаті (*не*) *мати* в головній частині, то відбувається їх злиття. У похідній побудові активну валентність виявляє предикат (*не*) *мати*, тому новоутворена синтаксема посідає при ньому позицію об'єкта відсутності, проте на ній позначений і вплив інфінітива, що відбито на морфологічній формі. Так, наприклад, у реченні *...я просто не мав чим закритися від удару* (Л. Дереш) ← *Я не мав предмету, щоб закритися ним від удару* прономінатив *чим* – результат злиття об'єктної синтаксеми при предикаті *не мав* та інструментальної синтаксеми при предикаті *закритися*; у похідній конструкції він заповнює валентно зумовлену позицію, відкриту предикатом *не мав*, але його морфологічна форма нетипова для об'єктної синтаксеми при предикаті *не мав* (регулярним виразником якої є генітив), але звична для інструментальної синтаксеми при предикаті *закритися*. Як відомо, загальне значення розглядуваних речень – виражати відсутність узагальненої умови (що виражена прономінативом) для здійснення мети (яку позначає інфінітив). А оскільки займенникове слово через свої семантичні особливості не спроможне конкретизувати відсутню умову, цю функцію перебирає на себе його морфологічний вияв. Звідси випливає, що морфологічна форма прономінатива в подібних побудовах є не засобом формально-граматичного підпорядкування, а семантичним маркером.

Ще однією прикметною рисою описаних дериваційних процесів є перетворення особових займенникових іменників та вказівних займенникових прислівників у відносні, пор.: *Можете зняти охорону: вже нема кому нападати* (В. Кожелянко) ← *Вже немає людей, щоб їм нападати*; *Нема де втопитися, бо в ставках жабі по коліно* (І. Нечуй-Левицький) ← *Нема місця, щоб там втопитися*. Очевидно, це явище зумовлене спеціалізацією відносних займенникових слів брати участь у реалізації об'єктної функції, що полягає в їхньому призначенні виступати сполучними елементами в складнопідрядних з'ясувально-об'єктних реченнях, переводячи підрядну частину в позицію об'єкта, відкриту валентністю предиката головної частини.

Зайвим доказом похідності цих одиниць від складнопідрядних речень з підрядною мети та їхньої семантичної подібності до з'ясувально-об'єктних слугує досить поширена помилка в їхньому пунктуаційному оформленні – подекуди мовці в таких побудовах перед прономінативом ставлять кому, пор.: *Бо ж просвердить лазерним поглядом: **матимеш** потім, що слухати про свою потворну поставу* (Віче, 2010 – №9); *Либонь, боги **знайдуть**, за що покарати* (М. Соколян); – *На це не мав що **заперечити** навіть директор* (Л. Дереш); *Є на світі всякі «-істи», завжди **знайдем** кого з'їсти!* (М. Лукаш).

Отож, застосування прийомів дериваційного аналізу підтверджує, що в розглянутих двоскладних реченнях з суб'єктом-номінативом семантико-синтаксичну структуру формує предикат (*не*) *мати*, який на формально граматичному рівні корелює з присудком, прономінатив посідає при ньому місце об'єктної синтаксеми, що на формально-

граматичному рівні відповідає функції додатка, а інфінітив спеціалізується на ролі адвербіальної синтаксеми мети, проектуючись на формально-граматичному рівні в позицію обставини.

Що стосується односкладних з формально-граматичного погляду одиниць з прономінативно-інфінітивним комплексом, то вони як інші односкладні є похідними від двоскладних: означено-особові й узагальнено-особові постали результатом редукції суб'єктної синтаксеми [5: 69], а безособові, зокрема заперечні, утворилися внаслідок нейтралізації суб'єктної синтаксеми, вираженої називним відмінком, шляхом переміщення номінатива в позицію датива [5: 72-73]. З огляду на це їхня структура відрізняється від структури двоскладних з суб'єктом-номінативом лише на формально-граматичному рівні, де предикат проектується в позицію не присудка, а головного члена односкладного речення, напр.: *Позику ти повернеш через п'ять років, якщо захочеш. Якщо не захочеш, теж не біда, маємо з чого жити* (Віче, 2011 – №9); *І буде варт на світі жити, як матимеш кого любить* (Т. Шевченко); *Коли довершено плоди і вже нема куди спішити, коли записано сліди опалим листям днів прожитих, тоді виходиш за село, і відблиск осені смутної тобі лягає на чоло* (Ірина Жиленко); *Там уже майже весь мій курс. А тут часом нема з ким зустріти* Новий рік (Ліна Костенко).

Дещо відмінною є синтаксична організація стверджувальних утворень з предикатом *бути*. Тут після згортання складнопідрядного речення, прономінатив посідає позицію не об'єктної, а суб'єктної синтаксеми, відкрити валентністю предиката *бути*, що на формально-граматичному рівні корелює з роллю підмета, напр.: *Я гордий, бо є чим гордувати* (Іван Карпенко-Карий); *Нам є де йти – дороги незорі, ще сизуваті в прохолодній млі* (В. Стус). Звідси випливає, що усі стверджувальні побудови з прономінативно-інфінітивним комплексом з формально-граматичного погляду двоскладні.

Описуючи подібні конструкції, також слід мати на увазі, що прономінатив та інфінітив (у стверджувальних з предикатом *бути* – тільки інфінітив) лише формально не належать до предикативного центру, семантично це облігаторні компоненти, адже без них речення втрачає одну з визначальних ознак – виражати повідомлення й бути комунікативною одиницею.

Питання про можливість інших лексем посідати позицію предиката в реченнях з прономінативно-інфінітивним комплексом не порушувалося в науковій літературі. В академічній граматиці російської мови лише побіжно зазначено, що в таких побудовах можуть функціонувати «напівсамостійні» дієслова *стать, становиться, оказаться, оказываться, бывать* [15: 346]. У сучасній українській мові в реченнях аналізованого зразка зафіксовано вживання таких предикатів: *знайти/ не знайти, знайтися/ не знайтися, стати/ не стати, залишатися*, напр.: *Іч, на кому знайшов гострити язик, – і голова знов покосився на Славка* (О. Гончар); *Дякую за пораду, не пропали козаки на Вкраїні, і знайдеться кому святу помсту доконати* (Д. Білий); *...в 1961-му дамбу прорвало, і п'ятнадцятиметрова гора селевої лавини змела з лиця землі цілий мікрорайон, поховавши під собою сотні людей, яких теж не знайшлося кому поховати* (О. Забужко); *Люд у полоні тепер, на чужині, легко було ворогам подолати Край Іудейський, його боронити Нікому стало...* (Леся Українка); *І це зосталось нашим із нею секретом – більше ми про те не говорили, не випадало нагоди. Аж до того дня, коли вже не стало з ким говорити* (О. Забужко); *Але чим далі – тим менше залишається кому носити донесення надрайонового Берези...* (М. Матіос).

Таким чином, семантико-синтаксичну структуру речень з прономінативно-інфінітивним комплексом формує предикат, виражений здебільшого дієсловами *мати/ не мати* та *бути*, що на формально-граматичному рівні відповідає ролі присудка або головного члена односкладного речення, прономінатив посідає місце об'єктної синтаксеми при предикаті *мати/ не мати* та місце суб'єктної при предикаті *бути*, які на формально-граматичному рівні проектуються в позиції додатка та підмета відповідно, інфінітивному компоненту належить роль адвербіальної синтаксеми мети, яка на рівні формально-граматичному корелює з функцією детермінантної обставини.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арполенко Г.П. Інфінітивні речення // Арполенко Г.П., Забеліна В.П. Структурно-семантична будова речення в сучасній українській мові. – К.: Наук. думка, 1982. – С 5-65.
2. Бабайцева В.В. Система односоставных предложений в современном русском языке: Монография. – М.: Дрофа, 2004. – 512 с.
3. Брицын В.М. Синтаксис и семантика инфинитива в современном русском языке. – К.: Наук. думка, 1990. – 318 с.
4. Вихованець Р.І. Граматика української мови. Синтаксис: Підручник. – К.: Либідь, 1993. – 368 с.
5. Городенська К.Г. Дери́вація синтаксичних одиниць. – К.: Наук. думка, 1991. – 192 с.
6. Гужва Ф.К. Трудные вопросы синтаксиса и пунктуации: Справочник для учителя. – К.: Рад. школа, 1981. – 255 с.
7. Дудик П.С. Синтаксис української мови: підручник / П.С. Дудик, Л.В. Прокопчук. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 384 с.
8. Загнітко А.П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч.1. – Горлівка: ГДПШМ, 2004. – 228 с.
9. Исаченко А.В. О синтаксической природе местоимений // Проблемы современной филологии (сб. статей к семидесятилетию акад. В.В. Виноградова). – М., 1965. – С. 162-166.
10. Лекант П.А. Синтаксис простого предложения в современном русском языке: Учеб. пособие для студентов филол. специальностей ун-тов и пед. ин-тов. – М.: Высш. шк., 1974. – 160 с.
11. Личук М.І. Ступені фразеологізації речень: Автореф. дис... канд. філол. наук. – К., 2001. – 16 с.
12. Лучай В.В. Заполнение позиционного состава предложения по принципу функциональной эквивалентности: интроспективный анализ в русле экспликационной грамматики. – Донецк: ДонНУ, 2010. – 255 с.
13. Озерова Н.Г. Средства выражения отрицания в русском и украинском языках. – К.: Наук. думка, 1978. – 118 с.
14. Пешковский А.М. Русский синтаксис в научном освещении. – 8-е изд., доп. – М.: Языки славянской культуры, 2001. – 544 с.
15. Русская грамматика: научные труды / РАН Ин-т рус. яз. им. В.В. Виноградова/ Е.А. Брызгунова, К.В. Габучан, В.А. Ицкович, И.И. Ковтунова, И.Н. Кручинина, М.В. Ляпон, А.Ф. Прияткина, И.П. Святогор, Н.Ю. Шведова / . – Репринтное издание – М., 2005. – Т. 2: Синтаксис. – 712 с.
16. Слинько І.І. та ін. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання: Навч. посібник / І.І. Слинько, Н.В. Гуйванюк, М.Ф. Кобилянська. – К.: Вища шк., 1994. – 670 с.
17. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / За заг. ред. І.К. Білодіда. – К.: Наук. думка, 1972. – 515 с.
18. Тимофеев К.А. Об основных типах инфинитивных предложений в современном русском литературном языке // Вопросы синтаксиса современного русского языка. – М.: Учпедгиз, 1950. – С. 257-301.
19. Шкіцька І.Ю. Реалізація суб'єктивно-модальних значень у структурі безособово-інфінітивних речень сучасної української мови: Дис. ... канд. філол. наук. – Х., 2004. – 177 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Наталя Кобченко – кандидат філологічних наук, завідувач відділу обслуговування користувачів ДЗК м. Москви «Бібліотека української літератури».

Наукові інтереси: актуальні питання функціонального синтаксису, викладання української мови як іноземної.

МОРФОЛОГІЧНА ПАРАДИГМАТИКА ІМЕННИКІВ ІІ ВІДМІНИ СЕРЕДНЬОГО РОДУ МІШАНОЇ ГРУПИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Світлана КОВТЮХ (Кіровоград, Україна)

У статті з'ясоване місце іменників ІІ відміни середнього роду мішаної групи в системі словозміни сучасної української літературної мови, виокремлені їхні елементарні парадигматичні класи з урахуванням низки релевантних для них чинників.

Ключові слова: морфологічна парадигматика, елементарний парадигматичний клас, парадигма, середній рід, мішана група.

The author considers the place of the neuter mixed nouns of the second declension in the inflection system in modern Ukrainian and defines their elementary paradigmatic classes taking into account a number of relevant factors.

Key words: morphological paradigmatics, elementary paradigmatic class, paradigm, neuter gender, mixed group.

Пропонована стаття завершує низку публікацій про морфологічну парадигматику іменників середнього роду другої та четвертої відмін у сучасній українській мові [див.: 5, 6, 7]. О. В. Болюх для іменників мішаної групи ІІ відміни чоловічого і середнього роду виділяє вісім парадигм, особливу акцентну парадигму репрезентує іменник *плече*, слово *Водохреще* характеризується неповною парадигмою [2: 26, 28]. У таблицях словозміни для іменників ІІ відміни середнього роду мішаної групи О. О. Тараненко виокремлює 5 зразків (*явище, убоїще, плечé, чоботийце, вовчийце*) [8: 131].

Мета статті – дослідити морфологічну парадигматику іменників середнього роду мішаної групи ІІ відміни. Щоб реалізувати цю мету, варто розв'язати такі завдання: 1) з'ясувати місце вказаних іменників у системі словозміни субстантивів; 2) визначити релевантні чинники, від яких залежить відмінкова парадигма цієї групи слів;